

Політика і мораль в «Руській правді» Ярослава Мудрого та «Повчання» Володимира Мономаха

Актуальність теми: Події, що сталися в Україні останніми роками кардинально змінили Україну і українців. Ми стали на шляху побудови нової країни, нового суспільства і зараз, як ніколи є актуальними «Руська правда» Ярослава Мудрого та «Повчання» Володимира Мономаха, адже в них розкрито основні правила і повчання, які допоможуть сучасній Україні стати на шлях розвитку, що в майбутньому бути успішною, багатою європейською державою.

Мета: дослідити принципи політики і моралі, а також актуальність «Руської правди» Ярослава Мудрого та «Повчання» Володимира Мономаха.

Завдання: проаналізувати та порівняти «Руську правду» Ярослава Мудрого та «Повчання» Володимира Мономаха.

Предмет: побудова нової України та суспільства в сучасних умовах.

Виклад основного матеріалу: історичні витоки української суспільно-політичної думки тісно пов'язані з процесами утворення, становлення та розвитку Київської Русі, яка протягом IX–XIII ст. уособлювала один із найяскравіших політичних феноменів тогочасного європейського світу, започаткувала державницько-політичні традиції українського народу.

З удосконаленням інститутів політичної влади у давньоруській державі, механізмів правових відносин поступово розвивалася політична думка. Можна стверджувати, що князювання Володимира Великого (978–1015 рр.), Ярослава Мудрого (1019–1054 рр.), Володимира Мономаха (1113–1125 рр.) «окреслено значною роботою суспільної думки, яка знайшла своє втілення у різноманітних письмових джерелах»

До оригінальних історико-політичних творів давньоруського періоду слід віднести насамперед: «Повісті минулих літ» літописця Нестора, «Слово о полку Ігоревім» невідомого автора, «Слово про закон і благодать» Іларіона; «Повчання Володимира Мономаха»; «Слово Данила Заточника». В них висвітлено важливі політико-правові проблеми Київської Русі: походження держави; умови виникнення правлячої династії; єдність і суверенність політичної влади; організація оптимальної форми правління; законність реалізації вищих владних повноважень; взаємовідносини великого князя та його васалів, світської та церковної влади.

Руська Правда — найвизначніший збірник стародавнього руського права, важливе джерело для дослідження середньовічної історії права та суспільних відносин Русі-України і суміжних слов'янських народів. Оригіналу Руської Правди не знайдено, натомість збереглася значна кількість її списків з XIII—XVIII ст. Досі відкрито їх 106. Історія постання Руської Правди та її списків, що їх поділяють на три редакції (коротку, широку і середню), ще досі не є повністю досліджена. Руську Правду (коротку редакцію) відкрив В.Татищев 1738 в тексті Новгородського літопису, написаного у 1440-их рр., надрукував її А. Шлецер (1767). Згодом відкрито кільканадцять списків короткої Руської Правди, найстарішими з яких є Академічний і Археографічний, обидва з того самого часу. Серед сотні списків широкої Руської Правди найстарішими є Синодальний (збережений у тексті Корячої книги з 1282) та Троїцький (віднайдений у тексті правничого збірника «Мірило Праведне», Списаного у другій половині 14 ст.). Широку Руську Правду вперше опублікував 1792 І. Болтин. Від цих двох основних списків Руської Правди дещо відрізняються списки середньої Руської Правди (відомі з тексту Кормчої Книги з 17 ст.), яка, на думку більшості дослідників, була лише скороченням широкої ред. (М. Максимейко, А. Зимін); і походить з 15—17 ст. (М. Тихоміров й ін. відносять середні до другої половини 12 ст. й уважають її за основу для широкої редакції

Це перший писаний слов'янською мовою кодекс законів авторства Ярослава Мудрого (1019 - 1054) "Правда Ярославичів" (1073- 1076) широка редакція "Руської правди" (початок XII ст.).

Закони Ярослава високо цінували людське життя, честь, осуджували злодіїв та вбивць. Головними цілями співжиття проголошувались особиста безпека і невід'ємність власності. За насильницькі дії визначали особливу плату до казни - штраф, можна було відкупитися грішми. Смертної кари не було. Пильно захищалася власність; за певних умов навіть виправдовувалось убивство злодія.

"Руська правда" регулювала також майнові відносини між людьми, стосунки між батьками й дітьми. Введені нею закони тривалий час регулювали суспільні відносини в Київській Русі і, як вважається, де в чому були гуманнішими, ніж сучасне законодавство.

Криваву помсту, що фіксувалася у "Правді Ярослава" у широкій редакції заборонено; встановлено колективну відповідальність сільської громади за вбивство княжих людей. Детально визначено обмеження майнових та особистих прав різних категорій феодалне залежного населення, закріплено безправне становище холопів; вміщено розвинуті норми судочинства; розроблено питання спадкоємства.

«Повчання Володимира Мономаха своїм дітям» - найкраща програма княжої діяльності, в якій тісно переплітаються головні концепції державного управління та ідеї піклування про домашнє господарство. Це, по-суті, заповіт великого київського князя своїм спадкоємцям, у якому викладені оригінальні політико-правові ідеї. Володимир Мономах надав своєму «Повчанню» велике суспільно-політичне значення і розвернув у ньому цілу програму дій. Ця пам'ятка написана у руслі розвитку державницької концепції, її політичних цінностей та військових ідей. Володимир Мономах розумів, що державний устрій базується на принципах, пов'язаних з політикою і правом. Саме тому, розвиваючи попередні державницькі концепції, виходив з того, що визначальною запорукою існування держави є мудрість правителів. Він підносить ідеал мудрості, бо вона існуватиме, «допоки й світ стояти буде».

"Повчання" Володимира Мономаха - великого князя київського, якому вдалось на короткий час зібрати землі Русі під єдиним началом перед її остаточним розпадом на окремі князівства. Воно написане у формі заповіту - звернення Володимира Мономаха до своїх синів. В автобіографічній частині подається ідеалізована картина державної діяльності та ідеальний образ князя - правителя, який має керуватися християнськими заповідями, моральними нормами і принципами.

Крім моральних настанов, "Повчання" містить практичні вказівки щодо керівництва державою, управління підданими, правил поведінки з ними в деяких типових ситуаціях, зокрема під час війни.

За політичними традиціями слов'янства князь був також верховним суддею, тому Мономах звертає особливу увагу на дотримання закону та принципів справедливості й милосердя. При цьому князь не лише сам має бути справедливим і милостивим, а й вимагати цього від підлеглих.

Висновки. Отже, на сьогоднішній день «Повчання Володимира Мономаха» та Руська Правда Ярослава Мудрого є актуальними працями, оскільки у них піднімаються важливі питання моралі, моральних чеснот, про які суспільство забуває чи замінює їх аморальними законами та правилами. Читаючи їх, багато корисної інформації можна почерпнути для свого життя, використати поради князя, поринути у далекий світ Київської Русі та пізнати історію цієї держави. «Повчання» може стати настільною книгою для батьків, педагогів, вихователів, політичних діячів.

Окремо можна сказати про політиків, які фактично забули про справедливість, повагу, чесність, совість, через халатність яких страждають прості люди. Саме у «Повчанні» передається образ ідеального правителя, його суспільної, політичної та економічної діяльності. Так чому б не почерпнути урок, який ніколи не застаріє? Чому політики фактично повернулись до далеких князівських міжусобиць у сучасному варіанті? Можливо на ці запитання можна говорити багато розумних речей, про те реальність така: відсутня моральна свідомість, втрачене почуття обов'язку та сорому, забуті старі цінності і настанови предків.

Повчання Володимира Мономаха» та Руська Правда Ярослава Мудрого є важливим атрибутом у розвитку нашого свідомого українського суспільства, яке прагне жити краще, яке прагне до позитивних змін. Саме ці роботи стануть добрими порадиниками у будь-яких починаннях, і неважливо, що це буде – політика, економіка, культура чи освіта. Головне в житті не забувати про доброту, чесність і повагу!

Список використаних джерел:

1. Томахів В.. *Історія політичних вчень. Опорний конспект лекцій, тематика семінарських занять, текстові завдання. Навчально-методичний посібник.* – Тернопіль: ТНЕУ, 2012
2. Дробінка І. Г. *Політологія: Навчальний посібник*/ І. Г. Дробінка, Т. М. Кришталь, Ю. В. Підгорецький; Мін-во освіти і науки України. - К.: Центр учбової літератури, 2007.
3. Киричок О. *Війна в уявленнях давньоруських книжників // Давньо- руське любомудріє: тексти і контексти / Нац. Ун-т «Києво- Могілянська акад.»; Упор.: О.Вдовина, Ю.Завгородній — К.: Вид. дім «Києво-Могілянська академія», 2006 Повчання Володимира Мономаха // Полное собрание русских летописей. — М., 1997*
4. Шевчук В. *Родовідно-біографічні жанри в давній українській літературі / В. Шевчук // Неопалима кутина. – 2007*
5. Гончарук – Чолач Т., Джугла Н. *Особливості української ментальності як основа національної самоідентифікації. / Т. Гончарук – Чолач , Н. Джугла / [Електронний ресурс] – Режим доступу : http://library.tneu.edu.ua/images/stories/praci_vukladachiv*
6. Гурик М І., Гончарук Т. В., Шумка М Л. *Філософські проблеми державного управління. Навч. посібник. Тернопіль. – Економічна думка, 2010. – 126 с.*